

چکیده

مطالعات بوم‌نقدی کتاب‌های فارسی دبستان و متوسطه‌ی اول

به کوشش

سیده صفیه موسوی اسفلی

نقد بوم‌گرا یک رویکرد میان رشته‌ای میان ادبیات و محیط زیست است، که به روابط انسان با طبیعت می‌پردازد. محیط زیست و جایگاه شایسته‌ی آن یک نکته‌ی ارزشی است، بر اساس سند تحول آموزش و پرورش، دانش‌آموزان باید نکات زبانی، ادبی، فرهنگی و ارزشی را از کتاب‌های فارسی خود بیاموزند. این کتاب‌ها دامنه‌ی وسیع‌تری از مفاهیم و ایدئولوژی‌های نهان را در خود جای می‌دهد، بنابراین باید محیط زیست و اجزای آن در کتاب‌های درسی که از پرمخاطب‌ترین کتاب‌ها محسوب می‌شود، جایی داشته باشد. هدف این پژوهش چگونگی طرح جلوه‌های طبیعت در کتاب‌های فارسی دبستان و متوسطه‌ی اول بر اساس رویکردهای بوم‌نقد است. بدین منظور، نخست به ارائه‌ی پیشینه‌ی نظری و عملی بوم‌نقد پرداخته شده است، سپس ارتباط میان انسان و طبیعت و جلوه‌های آن در کتاب‌های فارسی با رویکردی توصیفی مبتنی بر نظریه‌ی بوم‌نقد و با تحلیل محتوای کیفی از نوع قیاسی، بررسی شده است. شایان ذکر است که در تحلیل کتاب‌ها، اصل تسلط و رابطه‌ی یکسویه و دوسویه انسان و طبیعت مورد نظر قرار گرفته است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که بازنمایی رابطه‌ی انسان و طبیعت در این کتاب‌ها بیشتر به صورت تصاویری از طبیعت و تخیلات شاعرانه، بوده است و عناصر طبیعت، در اکثر متن‌ها برای پیشبرد اهداف آموزشی، اخلاقی، بهداشتی و ... آمده است. همچنین در این کتاب‌ها متن‌هایی دیده می‌شود که رابطه‌ی یکسویه انسان و طبیعت و اصل تسلط انسان بر گونه‌ی دیگر، در آن‌ها آشکار است. همچنین می‌توان اشاره نمود که حضور طبیعت در این کتاب‌ها، از پایه‌ی اول تا نهم سیر نزولی داشته است.

واژگان کلیدی: بوم‌نقد، محیط زیست، فارسی دبستان، فارسی متوسطه‌ی اول